

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานการบัญชีไทยมาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกาและมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงความเหมือน ความแตกต่างของหลักการบัญชี เกี่ยวกับวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรม และเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากงบการเงิน โดยศึกษาจากมาตรฐานการบัญชีไทยจำนวน 4 ฉบับ ประกอบด้วยมาตรฐานการบัญชีไทย ฉบับที่ 30 เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของธนาคารและสถาบันการเงินที่คล้ายคลึงกัน มาตรฐานการบัญชีไทย ฉบับที่ 32 เรื่อง การแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน มาตรฐานการบัญชีไทย เรื่อง การบัญชีสำหรับกิจการที่ดำเนินธุรกิจเฉพาะด้านการลงทุน มาตรฐานการบัญชีไทย เรื่อง การบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกา 1 ฉบับคือ ฉบับที่ 157 เรื่องการวัดมูลค่ายุติธรรม (Statement of Financial Accounting Standards No.157 Fair Value Measurements: SFAS 157) และมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ 1 ฉบับ คือ ฉบับที่ 39 การรับรู้และวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงิน (IAS 39 Financial Instrument: Recognition and Measurement) ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบวิธีปฏิบัติทางการบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีไทย มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกา และมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ตามหัวข้อทางการบัญชี

ค่านิยมของมูลค่ายุติธรรม นิยามของมูลค่ายุติธรรมของ IAS 39 และมาตรฐานการบัญชีไทยมีลักษณะที่เหมือนกันคือมูลค่ายุติธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อมีความเป็นอิสระต่อกันของผู้มีความรอบรู้แต่ไม่ได้ระบุวันที่วัดมูลค่าซึ่งต่างจาก SFAS 157 ตรงที่มูลค่ายุติธรรมตาม SFAS 157 จะเกิดขึ้น ณ วันที่วัดมูลค่า และเป็นรายการที่เกิดการแลกเปลี่ยนในตลาดซื้อขายคล่องเป็นหลัก นอกจากนี้ SFAS 157 ได้กำหนดว่ามูลค่ายุติธรรมจะใช้ราคาที่เป็นราคาโอนออก (Exit Price) ซึ่งแตกต่างจากมาตรฐานการบัญชีไทยที่ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นราคาโอนออก (Exit Price) หรือ มูลค่าที่ได้รับมา (Entry Price) ประเด็นสุดท้ายคือการกำหนดมูลค่าของหนี้สินตาม SFAS 157 ระบุว่ามูลค่าของหนี้สินจะเป็นราคาที่จ่ายเพื่อโอนชำระหนี้สิน ซึ่งเป็นลักษณะของการจ่ายเพื่อโอนหนี้สินไปให้บุคคลอื่น ไม่ใช่เป็นการชำระหนี้สินให้หมดไป แตกต่างจาก IAS 39 ที่ระบุว่ามูลค่า

ของหนี้สินคือ เป็นจำนวนที่สามารถชำระได้ แต่มาตรฐานการบัญชีไทยไม่ได้ระบุชี้ชัดเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรมของรายการหนี้สิน

การรับรู้มูลค่าเริ่มแรกของมูลค่ายุติธรรม การรับรู้มูลค่าเริ่มแรกมีความเหมือนกันทุกมาตรฐานที่กำหนดให้รับรู้รายการด้วยมูลค่ายุติธรรม ซึ่งกำหนดจากราคาในตลาดซื้อขายคล่อง หากไม่มีราคาตลาดก็กำหนดให้ใช้เทคนิควิธีการวัดมูลค่าตามที่กำหนดไว้ในแต่ละมาตรฐาน นอกจากนี้ TAS เรื่องการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน กับ IAS 39 ได้กำหนดให้มีการจัดประเภทของเครื่องมือทางการเงินตามลักษณะการถือครองเพื่อจัดประเภทการแสดงรายการในงบการเงิน

เทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรม ในการใช้เทคนิควิธีในการวัดมูลค่ายุติธรรมทุกมาตรฐานได้กำหนดวิธีการวัดโดยคำนวณจากประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตคิดลดเป็นมูลค่าปัจจุบันและให้แนวทางข้อมูลอื่นโดยใช้ข้อมูลในตลาดซื้อขายคล่องเพื่อช่วยในการคำนวณ แต่ SFAS 157 ได้มีการกำหนดแนวปฏิบัติซึ่งครอบคลุมเทคนิควิธีโดยทั่วไปคือ คำนี้ถึงแนวคิดด้านราคาตลาดของรายการที่ทำการวัด ผลประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคต และ แนวคิดด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และ ยังได้จัดประเภทข้อมูลที่น่ามาใช้คำนวณแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ข้อมูลที่สามารถสังเกตได้ (Observable Inputs) และข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้ (Unobservable Inputs)

ปัจจัยที่มีผลต่อการวัดมูลค่ายุติธรรม SFAS 157 ให้ความสำคัญกับราคาในตลาดซื้อขายคล่องของรายการที่ทำการวัดมูลค่ายุติธรรมซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่าจะวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการโดยใช้ลำดับขั้นใด และต้องหาข้อมูลอ้างอิงอื่นๆ เพิ่มเติมอีกหรือไม่ เช่นเดียวกับ IAS 39 กำหนดให้ใช้ราคาตลาดในการวัดมูลค่ายุติธรรม ซึ่งหากไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่องก็ให้ใช้ข้อมูลอ้างอิงในตลาดให้มากที่สุดในการใช้เทคนิควิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงิน สำหรับมาตรฐานการบัญชีไทยก็ได้ให้ความสำคัญกับราคาตลาดของรายการที่ทำการวัดมูลค่ายุติธรรมโดย TAS เรื่องการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน กำหนดให้ใช้ราคาตลาดซื้อขายคล่องเป็นราคาพื้นฐานในการกำหนดมูลค่ายุติธรรม ซึ่งหากไม่มีราคาตลาดสำหรับตราสารทางการเงินที่ต้องแสดงด้วยมูลค่ายุติธรรมก็ต้องใช้เทคนิควิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งมูลค่ายุติธรรมของรายการ TAS เรื่องการบัญชีสำหรับกิจการที่ดำเนินธุรกิจเฉพาะด้านการลงทุน กำหนดไว้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานฉบับนี้คือราคาในตลาดซื้อขายคล่องของเงินลงทุนที่กิจการถือไว้ หากไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่องหรือราคาในตลาดซื้อขายคล่องไม่สามารถใช้ได้ ฝ่ายบริหารต้องประมาณมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนโดยสุจริต ซึ่งต้องไม่สูงกว่ามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตคิดลดด้วยอัตราคิดลดที่เหมาะสมกับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับเงินลงทุนนั้น

การจัดลำดับชั้นของการวัดมูลค่ายุติธรรม พบว่า SFAS 157 ได้จัดลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมไว้อย่างชัดเจนคือ

ลำดับชั้นที่ 1 กำหนดให้ใช้ราคาในตลาดซื้อขายคล่อง ณ วันที่ทำการวัดมูลค่ายุติธรรม เป็นราคาอ้างอิงในการวัดมูลค่ายุติธรรม

ลำดับชั้นที่ 2 ในกรณีที่ไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่องของรายการที่กำลังพิจารณาหรือราคาในตลาดซื้อขายคล่องของรายการที่มีอยู่ไม่สามารถใช้ได้ มาตรฐานฉบับนี้ได้กำหนดให้ใช้ราคาตลาดของรายการที่มีลักษณะเหมือนกันเป็นราคาทดแทนในการกำหนดมูลค่ายุติธรรม ซึ่งมีข้อมูลที่ต้องพิจารณา ตามลำดับดังนี้

1) มีราคาตลาดของรายการที่เหมือนกันก็จะเลือกใช้ราคาตลาดของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะเหมือนกัน มาเป็นมูลค่ายุติธรรม

2) หากไม่มีราคาตลาดของรายการที่เหมือนกันแต่มีข้อบ่งชี้ถึงราคาตลาดของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะเหมือนกัน ก็จะนำข้อบ่งชี้เหล่านั้นมาอ้างอิงเพื่อกำหนดมูลค่ายุติธรรมของรายการ

3) หากมีข้อมูลของตัวแปรที่มีผลต่อมูลค่าของรายการบัญชีโดยตรง ก็นำข้อมูลนั้นมาเพื่อกำหนดมูลค่ายุติธรรมของรายการนั้น

4) มีข้อมูลของปัจจัยทางการตลาดที่มีอยู่ในตลาดซื้อขายคล่องอื่นที่มีผลต่อการกำหนดมูลค่าของรายการที่ต้องการวัดมูลค่ายุติธรรมและเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ ก็จะกำหนดจากข้อมูลนั้น

ลำดับชั้นที่ 3 หากไม่มีราคาตลาดในปัจจุบัน และไม่มีรายการที่มีลักษณะเหมือนกันไม่มีข้อมูลในตลาดของตัวแปรในการกำหนดมูลค่ายุติธรรม หรือข้อมูลที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะใช้อ้างอิงก็ให้ใช้เทคนิคในการคำนวณมูลค่ายุติธรรมตามสมมุติฐานที่มีอยู่โดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด

IAS 39 มีการจัดลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมแบ่งออกเป็น 3 ชั้น เพื่อใช้ในการลำดับชั้นของข้อมูลที่ใช้ในการอ้างอิงมูลค่ายุติธรรม ลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมประกอบด้วย

ลำดับที่ 1 ใช้ราคาในตลาดซื้อขายคล่องอ้างอิง

ลำดับที่ 2 อ้างอิงมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือทางการเงินอื่นที่เหมือนกัน หรือใช้เทคนิควิธีในการวัดมูลค่ายุติธรรม

ลำดับที่ 3 หากไม่สามารถกำหนดมูลค่ายุติธรรมจากลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 ได้ ให้วัดมูลค่ายุติธรรมโดยคำนึงการด้อยค่าของเครื่องมือทางการเงิน

ทั้งนี้ในการจัดลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมของแต่ละมาตรฐานจะมีการเรียงลำดับตามข้อมูลที่สามารถหาได้เพื่ออ้างอิงในการกำหนดมูลค่ายุติธรรม โดยเริ่มจากราคาในตลาดซื้อขายคล่องแล้วจึงเรียงลำดับต่อไปตามลักษณะของความสัมพันธ์ของข้อมูลจากมากไปหาน้อย

สำหรับมาตรฐานการบัญชีไทย มีเพียง TAS เรื่องการบัญชีสำหรับกิจการที่ประกอบธุรกิจเฉพาะด้านการลงทุน ที่ได้กำหนดการจัดลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมตามลักษณะประเภทของเงินลงทุนและตามลำดับของข้อมูลอ้างอิงที่เป็นปัจจัยในการวัดมูลค่ายุติธรรม ส่วนมาตรฐานการบัญชีไทย ฉบับอื่น มิได้มีการกล่าวถึงการจัดลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมที่เป็นเกณฑ์ที่ชัดเจน แต่จะมีข้อกำหนดที่เป็นแนวทางปฏิบัติในการวัดมูลค่ายุติธรรมและข้อมูลอ้างอิงที่จะใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมตามสถานการณ์ที่สามารถหาข้อมูลได้

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรม พบว่า SFAS 157 มีการกำหนดรายการที่ต้องเปิดเผยทั้งงบการเงินระหว่างกาลและงบการเงินประจำปีได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับ

- 1) มูลค่ายุติธรรมของรายการ ณ วันที่ในงบการเงิน
- 2) ลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ใช้และข้อมูลที่ใช้ในการอ้างอิง
- 3) สำหรับการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ใช้ข้อมูล Unobservable Inputs ในชั้นที่ 3 ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลกระทบยอดการเปลี่ยนแปลงในระหว่างงวด และเปิดเผยถึงข้อมูลที่ใช้อ้างอิงและลักษณะของการใช้ข้อมูล ผลรวมของจำนวนกำไรหรือขาดทุนในงวด (ทั้งที่เกิดขึ้นแล้วและที่ยังไม่เกิดขึ้น) ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรม ที่เกิดขึ้นในระหว่างงวดโดยแยกแสดงจำนวนกำไรและขาดทุน รวมถึงการอธิบายถึงจำนวนของกำไรหรือขาดทุนที่เกิดขึ้นแสดงรายการในงบการเงิน
- 4) ในงบการเงินประจำปีเท่านั้นให้เปิดเผยถึงวิธีการ เทคนิคที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรม และการเปลี่ยนแปลงวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ใช้ในระหว่างงวดหากมีการเปลี่ยนแปลงของกำไรหรือขาดทุนที่เกิดขึ้นแสดงรายการในงบการเงิน

IAS 39 ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลไว้ในมาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ แต่ได้กำหนดถึงการเปิดเผยข้อมูลของเครื่องมือทางการเงินไว้ใน มีข้อกำหนดใน IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures เพื่อใช้ในการถือปฏิบัติเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของมาตรฐานฉบับนี้

สำหรับมาตรฐานการบัญชีไทย TAS 30 ได้ให้ความสำคัญในการแสดงรายการในงบการเงินของกิจการธนาคารและสถาบันการเงินที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากมีรายการทางบัญชีหลายรายการที่ต่างไปจากกิจการทั่วไป TAS 32 ได้มีข้อกำหนดในการเปิดเผยข้อมูลของเครื่องมือทางการเงินเกี่ยวกับวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรม การแสดงรายการในงบการเงิน ตามประเภทของเครื่องมือทางการเงิน การหักกลบกันของเครื่องมือทางการเงินที่เป็นสินทรัพย์และหนี้สิน นอกจากนั้นยัง

กำหนดให้เปิดเผยข้อมูลของเครื่องมือทางการเงินที่ไม่ได้แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรมและเหตุผลของการไม่แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรมในงบการเงิน เพื่อประโยชน์ในความเข้าใจได้ของผู้ใช้งบการเงิน TAS เรื่องการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน ได้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการแยกประเภทรายการตราสารหนี้และตราสารทุน การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมและการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุนที่แสดงในงบการเงิน TAS เรื่องการบัญชีสำหรับกิจการที่ดำเนินธุรกิจเฉพาะด้านการลงทุน มีการแยกประเภทของเงินลงทุนออกเป็นเงินลงทุนในตลาดซื้อขายคล่องและเงินลงทุนนอกตลาดซื้อขายคล่อง ซึ่งในมาตรฐานฉบับนี้กำหนดวิธีการวัดมูลค่าและข้อมูลอ้างอิงแต่ในการเปิดเผยข้อมูลมาตรฐานฉบับนี้มิได้มีข้อกำหนดที่เป็นการเฉพาะที่ชัดเจน

2. การศึกษาตัวอย่างการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชี ของงบการเงินที่จัดทำขึ้นภายใต้มาตรฐานการบัญชีไทย มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกา และมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ

จากตัวอย่างงบการเงินของกิจการในเครือเดียวกันแต่จัดทำงบการเงินภายใต้มาตรฐานการบัญชีไทย มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ของ HSBC พบว่า งบการเงินของทุกสาขา มีการเปิดเผยข้อมูลในการเปรียบเทียบราคาตามบัญชีกับมูลค่ายุติธรรมของรายการ งบการเงินที่จัดทำบัญชีภายใต้มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกาและมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศจะมีการเปิดเผยข้อมูลถึงลำดับขั้นที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการที่แสดงอยู่ในงบการเงิน เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้ทราบว่า ตราสารทางการเงินมีการวัดมูลค่ายุติธรรมในลำดับขั้นใด เพื่อประกอบการตัดสินใจเรื่องความเชื่อถือได้ของงบการเงิน แต่ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลในส่วนนี้ของงบการเงินที่จัดทำภายใต้มาตรฐานการบัญชีไทย

ในงบการเงินของกิจการสถาบันการเงินในท้องถิ่นที่จัดทำงบการเงินภายใต้มาตรฐานการบัญชีของไทย มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ พบว่า มีการเปิดเผยข้อมูลสำหรับการเปรียบเทียบมูลค่ายุติธรรมและราคาตามบัญชีของรายการเงินลงทุนทุกงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลลำดับขั้นที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมสำหรับงบการเงินที่จัดทำภายใต้มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกาและมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานการบัญชีไทย มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกา และมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ

ความเหมือนและความแตกต่างของวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานการบัญชีต่างๆ โดยศึกษาจากมาตรฐานการบัญชีไทย จำนวน 4 ฉบับ ประกอบด้วย TAS 30 TAS 32 TAS เรื่องการบัญชีสำหรับการดำเนินธุรกิจเฉพาะด้านการลงทุน TAS เรื่องการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้ และตราสารทุน มาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกา ฉบับที่ 157 และมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 39 ใช้วิธีการวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างในหัวข้อเรื่อง คำนิยามของมูลค่ายุติธรรม การรับรู้มูลค่าเริ่มแรกของมูลค่ายุติธรรม เทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรม ปัจจัยที่มีผลต่อการวัดมูลค่ายุติธรรม การจัดลำดับขั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรม การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรม และการศึกษาตัวอย่างวิธีการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีจากงบการเงินของสถาบันการเงินจำนวน 6 งบการเงิน พบว่า

1) คำนิยามของมูลค่ายุติธรรมของ SFAS 157 และ IAS 39 มีข้อที่เหมือนกันในการกำหนดมูลค่ายุติธรรมของรายการสินทรัพย์และหนี้สินจากราคาโอนออก (Exit Price) และเรื่องของความเป็นอิสระของรายการที่ทำการวัดมูลค่า ซึ่งไม่เป็นราคาที่เกิดจากการบังคับขาย การอ้างอิงราคาจากตลาดซื้อขายคล่อง แต่มีความแตกต่างในการกำหนดนิยามของรายการหนี้สินโดย SFAS 157 กำหนดว่าเป็นราคาจากการจ่ายเพื่อโอนชำระหนี้สิน แต่ IAS 39 กำหนดว่าเป็นจำนวนที่จ่ายเพื่อชำระหนี้สิน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kevin Ow Yong (2552) ที่กล่าวว่าแม้ว่าค่านิยามของมูลค่ายุติธรรมตาม SFAS 157 และ IAS 39 จะมีความแตกต่างในรายละเอียด แต่ทั้ง 2 มาตรฐานก็กำหนดมูลค่ายุติธรรมจากราคาโอนออก (Exit Price) และมีความแตกต่างในการให้ค่านิยามของรายการหนี้สินระหว่างราคาจ่ายเพื่อโอนชำระหนี้ตาม SFAS 157 กับ ราคาจ่ายเพื่อชำระหนี้ตาม IAS 39 ในขณะที่มาตรฐานการบัญชีไทยมิได้มีการกล่าวถึงทั้งราคาโอนออก และค่านิยามของรายการหนี้สิน

2) วิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมของมาตรฐานการบัญชีแต่ละฉบับมีแนวคิดในการวัดมูลค่าที่ใกล้เคียงกัน โดยมูลค่ายุติธรรมจะอ้างอิงกับราคาซื้อขายในตลาดซื้อขายคล่องของรายการที่ต้องการวัดมูลค่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุรกิจ คำวงศ์ปิ่น (2553) ที่พบว่าในการวัดมูลค่ายุติธรรมนั้น ราคาในตลาดที่มีการซื้อขายคล่อง เป็นราคาอ้างอิงและเป็นหลักฐานที่ดีที่สุดในการกำหนดมูลค่ายุติธรรม แต่หากไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่อง ก็จะมีประเด็นที่ต้องพิจารณาในการวัดมูลค่ายุติธรรมที่เหมาะสมเพื่อกำหนดมูลค่ายุติธรรม

3) ในการกำหนดลำดับขั้นในการวัดมูลค่าหากไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่องหรือราคาในตลาดซื้อขายคล่องไม่สามารถเป็นตัวแทนของมูลค่ายุติธรรมได้ ลำดับขั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการในขั้นต่อไป กิจการต้องใช้ราคาในตลาดซื้อขายคล่องของรายการที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันเป็นตัวแทนของมูลค่ายุติธรรม หากไม่สามารถหาราคาใดราคาหนึ่งเพื่ออ้างอิงในการ

กำหนดมูลค่ายุติธรรมของรายการได้ กิจการต้องใช้เทคนิควิธีซึ่งโดยส่วนใหญ่จะกำหนดให้ใช้แนวคิดทางด้านผลตอบแทนในอนาคตของรายการคิดลดด้วยอัตราคิดลดที่เหมาะสมกับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องหรือวิธีการอื่นที่ฝ่ายบริหารของกิจการกำหนดขึ้น ซึ่งการกำหนดลำดับขั้นนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทุกมาตรฐานการบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ernst & Young (2549) ที่กล่าวว่า ในการวัดมูลค่ายุติธรรมจะมีการกำหนดลำดับขั้นในการวัดมูลค่า โดยลำดับขั้นในการถือปฏิบัติเพื่อเป็นการกำหนดมูลค่ายุติธรรมประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 รายการนั้นมีราคาตลาดที่รองรับซึ่งเป็นราคาตลาดที่ใช้ซื้อขายกันในปัจจุบัน มูลค่ายุติธรรมจึงกำหนดจากราคาตลาดนั้น

ขั้นที่ 2 หากรายการบัญชานั้นไม่มีราคาตลาดที่ซื้อขายในปัจจุบันรองรับก็จะเลือกใช้ราคาตลาดของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะเหมือนกัน มาเป็นมูลค่ายุติธรรม

ขั้นที่ 3 หากไม่มีราคาตลาดในปัจจุบัน และไม่มีรายการที่มีลักษณะเหมือนกัน ก็ให้ใช้เทคนิคในการคำนวณมูลค่ายุติธรรมตามสมมุติฐานที่มีอยู่

4) ในการกำหนดคำนิยามของมูลค่ายุติธรรมและแนวทางการปฏิบัติในการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานการบัญชีไทย มีกรอบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ยังเป็นเพียงการให้ตัวอย่างวิธีการ หรือตัวอย่างข้อมูลที่สามารถนำมาอ้างอิงเพื่อกำหนดมูลค่ายุติธรรม ในการเปิดเผยข้อมูลซึ่งยังไม่มี ความชัดเจนเพียงพอที่จะช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจได้ง่ายเกี่ยวกับความเสี่ยงในการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการทางบัญชีที่แสดงอยู่ในงบการเงิน ซึ่งแตกต่างจากมาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้มีการกำหนดกรอบแนวปฏิบัติที่ครอบคลุมสำหรับวิธีการทางเทคนิคที่กิจการนำมาใช้เพื่อวัดมูลค่ายุติธรรมว่าต้องมีความใกล้เคียงกับมูลค่าทางราคาตลาด ผลประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตของรายการ และแนวคิดทางด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้การกำหนดลำดับขั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ชัดเจน และกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับลำดับขั้นที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการบัญชี จะช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นและทราบถึงความเสี่ยงที่มีอยู่ในมูลค่ายุติธรรมของรายการที่แสดงอยู่ในงบการเงิน

5) ในการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการทางบัญชีจะเกิดประเด็นปัญหาในการวัดมูลค่าเมื่อรายการทางบัญชานั้นไม่มีราคาตลาดซื้อขายคล่องรองรับและไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่องของรายการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันทำให้ต้องมีการใช้เทคนิควิธีในการวัดมูลค่ายุติธรรมตามที่กำหนดโดยฝ่ายบริหารของกิจการ ซึ่งจะมีปัญหาในความเชื่อถือได้ของมูลค่าของรายการบัญชานั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สุรกิจ คำวงศ์ปิ่น (2553) ที่กล่าวว่าประเด็นปัญหาในการวัดมูลค่าเกิดขึ้นเมื่อไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่องของรายการทางบัญชีรองรับ ทำให้มีการพัฒนากรอบ

แนวความคิดในการวัดมูลค่ายุติธรรมเมื่อไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่องรองรับ โดยคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ใน แม่บทการบัญชี ฉบับที่ 7 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา จนถึงการออกมาตรฐานการบัญชี SFAS 157 ในปี 2549 และทาง IASB ก็ได้ทำการพัฒนาวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรม ในโครงการจัดทำมาตรฐานการบัญชีเรื่องการวัดมูลค่ายุติธรรม Fair Value Measurement Project IASB (2549) ล่าสุดในการประชุมของคณะกรรมการของ IASB เมื่อ เมษายน 2553 ที่ประชุมได้เห็นชอบให้มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องอีกครั้งในประเด็นที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของรายการที่อาจมีผลต่อการวัดมูลค่ายุติธรรม (Unobservable Inputs) ไปจนถึงเดือนกันยายน 2553 แล้วจึงจะปิดการรับฟังความคิดเห็น และมีกำหนดการในการนำร่างมาตรฐานเผยแพร่ต่อสาธารณชนในไตรมาสแรกของปี 2554 เนื้อหาในการวัดมูลค่ายุติธรรมตาม โครงการ Fair Value Measurement Project มีลักษณะใกล้เคียงกับ SFAS 157 และได้มีการพัฒนาในเรื่องที่ยังไม่ได้มีการระบุหรือไม่ได้มีการกล่าวถึงใน SFAS 157

ข้อค้นพบจากการศึกษา

ในการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานการบัญชีที่ทำการศึกษาค้นพบความแตกต่างในเรื่องของการกำหนดค่านิยามของมูลค่ายุติธรรม การกำหนดเทคนิควิธีในการวัดมูลค่ายุติธรรม การจัดลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรม การแบ่งประเภทของข้อมูลที่ใช้อ้างอิงในการวัดมูลค่ายุติธรรม และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรม ของมาตรฐานต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้จัดทำงบการเงินมีความยากลำบากในการจัดทำงบการเงินภายใต้มาตรฐานการบัญชีที่แตกต่างกัน และผู้ใช้งบการเงินก็เกิดความสับสนในการวิเคราะห์งบการเงินจากข้อมูลของรายการทางบัญชีที่แสดงอยู่ในงบการเงินที่จัดทำภายใต้มาตรฐานการบัญชีที่แตกต่างกัน จากปัญหาเหล่านี้ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกมาตรฐานการบัญชีได้มีการพัฒนามาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมให้มีข้อกำหนดที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้ SFAS 157 เพียงมาตรฐานเดียวเป็นแนวทางในวิธีปฏิบัติทางการบัญชีเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมของงบการเงินที่จัดทำขึ้นภายใต้ US GAAP ซึ่งทำให้ทุกงบการเงินต้องมีข้อกำหนดในวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เหมือนกัน และผู้ใช้งบการเงินก็มีความเข้าใจในพื้นฐานเดียวกัน และเป็นการง่ายที่ผู้ใช้งบการเงินจะทราบถึงความเชื่อถือได้ของมูลค่ายุติธรรมของรายการบัญชีที่แสดงอยู่ในงบการเงินและความเสี่ยงที่มีอยู่

จากการศึกษาตัวอย่างการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมพบว่าการกำหนดแนวทางในการวัดมูลค่ายุติธรรมที่แตกต่างกันของแต่ละมาตรฐานการบัญชี เช่น การ

กำหนดค่านิยมของมูลค่ายุติธรรม การกำหนดเทคนิควิธีในการวัดมูลค่ายุติธรรม ลำดับชั้นที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรม ข้อมูลอ้างอิงที่ใช้ในการกำหนดมูลค่ายุติธรรม และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมที่เพียงพอ ทำให้เกิดความยากลำบากในการจัดทำงบการเงินรวมของกิจการที่มีสาขาในต่างประเทศซึ่งจัดทำงบการเงินภายใต้มาตรฐานการบัญชีที่แตกต่างกัน เพราะจะต้องมีการปรับปรุงในเรื่องความเชื่อถือได้ของมูลค่ายุติธรรมที่วัดมูลค่าจากข้อสมมุติฐานที่ต่างกันของแต่ละสาขา เพื่อให้ได้มูลค่ายุติธรรมของรายการทางบัญชีที่อยู่ภายใต้ข้อสมมุติฐานเดียวกันก่อนที่จะจัดทำงบการเงินรวม

นอกจากนั้นในการวิเคราะห์ข้อมูลของงบการเงินเพื่อใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจทางการเงินจากงบการเงินที่จัดทำขึ้นภายใต้มาตรฐานการบัญชีที่ต่างกัน ผู้ใช้งบการเงินต้องมีความระมัดระวังในเรื่อง ความแตกต่างของวิธีปฏิบัติทางการบัญชีเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมของแต่ละงบการเงินว่าได้จัดทำขึ้นภายใต้มาตรฐานการบัญชีใด และพึงต้องมีความเข้าใจว่ามาตรฐานการบัญชานั้นได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับ ค่านิยมของมูลค่ายุติธรรม เทคนิควิธีในการวัดมูลค่ายุติธรรม ประเภทของข้อมูลอ้างอิงที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรม และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางการบัญชีเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรมเพียงพอ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากงบการเงินนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานการบัญชีไทยกับมาตรฐานการบัญชีประเทศสหรัฐอเมริกาและมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) มาตรฐานการบัญชีไทยควรมีการกำหนดลำดับชั้นในการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ครอบคลุมสำหรับการนำไปปฏิบัติกับทุกรายการทางบัญชีที่มีความชัดเจน เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถทราบถึงความเสี่ยงพื้นฐานของแต่ละลำดับชั้นที่กิจการนำมาใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการทางบัญชีในงบการเงิน

2) ในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการทางบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีไทย ควรมีการเปิดเผยข้อมูลของลำดับชั้นที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรม เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้รับทราบถึงระดับความเชื่อมั่นและความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรมของรายการทางบัญชีที่แสดงอยู่ในงบการเงิน

3) ควรติดตามการออกมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศฉบับใหม่ เรื่องการวัดมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Measurement) ของ IASB ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการจัดทำงบการเงินภายใต้

IAS หรือ IFRS และเพื่อปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีไทยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ เรื่องการวัดมูลค่ายุติธรรม

ประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม

- 1) การศึกษาถึงมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศเรื่อง Fair Value Measurement ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศฉบับนี้
- 2) ในการศึกษาเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมในครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือทางการเงิน เงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน และกิจการลงทุนเฉพาะด้าน โดยที่ไม่ได้ศึกษาถึงวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการบัญชีอื่นที่ต้องใช้มูลค่ายุติธรรมในการบันทึกบัญชีและวัดมูลค่ายุติธรรมเพื่อจัดทำงบการเงิน เช่น รายการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือรายการสินทรัพย์ทางการเกษตร เป็นต้น
- 3) เนื่องจากในขณะที่กำลังศึกษาในหัวข้อนี้ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาของมาตรฐานการบัญชีไทยให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ดังนั้นจึงเห็นควรทำการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชีไทยในอนาคต